

นวกิจสุนทรียะ : สัมพันธภาพการอนุรักษ์และเผยแพร่คุณค่าในจิตรกรรมฝาผนัง
พุทธศาสนาวัดมั่นใจหลง สิบสองปันนา

Nawakit – Aesthetics: The Conservative Intertextuality and Dissemination
of Values in Buddhist Mural Painting at Man Zai Long Temple,
Xishuangbanna

ลู่ หยาง^{1*} ภาณุ สรวายสุวรรณ² และชูศักดิ์ สุวิมลเสถียร³
Lu Yang^{1*} Panu Suaysuwan² and Chusak Suvimolstien³

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “นวกิจสุนทรียะ : สัมพันธภาพการอนุรักษ์และเผยแพร่คุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนาวัดมั่นใจหลง สิบสองปันนา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ด้านนอกกุฏิวัดมั่นใจหลงจากมุมมองด้านทัศนศิลป์และการออกแบบเพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม จากการศึกษาสรุปได้ว่าหากการสืบทอดจิตรกรรมฝาผนังวัดมั่นใจหลงในยุคใหม่ปราศจากการปกป้องและสืบทอดด้วยวิธีการสืบสานประเพณีดั้งเดิมจะทำให้จิตรกรรมฝาผนังสูญเสียความหมายพื้นฐานไป จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ พบว่า ปัจจุบันการสืบทอดจิตรกรรมฝาผนังวัดมั่นใจหลงแบบดั้งเดิมไม่มีมาตรการป้องกัน ยากต่อการปรับตัวให้เข้ากับการพัฒนาสังคมร่วมสมัยและการสร้างสรรค์ใหม่จะทำให้จิตรกรรมฝาผนังแบบดั้งเดิมขาดความมีชีวิตชีวาและสูญเสียลักษณะเฉพาะไป ดังนั้น สัมพันธภาพการอนุรักษ์และเผยแพร่คุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนาวัดมั่นใจหลง สิบสองปันนาที่เหมาะสมคือ 1. การวิเคราะห์เอกลักษณ์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง 2. การฟื้นฟูภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบดั้งเดิมด้วยการสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยที่สอดคล้องกับยุคสมัยและสะท้อนถึงความสมจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการทั้งสองนี้จะส่งผลให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนัง ได้ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยที่สอดคล้องกับสุนทรียศาสตร์ในปัจจุบัน เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับการสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังในอนาคตและทำให้จิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้รับการอนุรักษ์และเผยแพร่ออกปอย่างกว้างขวาง

คำสำคัญ : นวกิจสุนทรียะ สัมพันธภาพ จิตรกรรมฝาผนัง พุทธศาสนานิกายเถรวาท ขนเผ่าไต

^{1*} สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Department of Visual Arts and Design, Faculty of Fine and Applied Art, Burapha University
E-mail : 417904047@qq.com

² สาขาวิชาจิตรกรรมสร้างสรรค์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Department of Creative Painting, Faculty of Fine and Applied Art, Burapha University
E-mail : panu@buu.ac.th

³ สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Department of Art and Cultural Administration, Faculty of Fine and Applied Art, Burapha University
E-mail : chusaks@buu.ac.th

*Corresponding author

Abstract

The article was a part of research on “Nawakit – Aesthetics: the conservative intertextuality and dissemination of values in Buddhist mural painting at Man Zai Long Temple, Xishuangbanna.” The purpose of this research was to study the mural painting outside the monk's house of Man Zai Long Temple from a visual art and design point of view to create paintings. In case of the inheritance of Man Zai Long Temple mural painting in the modern era has not protected and inherited through traditional methods, it would cause the mural painting with losing basic meaning. From interviews with a sample group of monks, it found that the inheritance for traditional mural painting at Man Zai Long Temple has currently been ignored without the protective measures. It was difficult to adapt the development of contemporary society. The new creations would make traditional mural painting with a lack of vitality and its characteristic. Consequently, the appropriate conservation and dissemination of values in Buddhist mural painting at Man Zai Long Temple, Xishuangbanna was conducted; including 1. the analysis of the mural identity, and 2. the restoring traditional mural painting by creating contemporary paintings. It has effectively corresponded the era and reflective realism. Both of these methods would result in knowledge on the creation of mural painting. These have got the contemporary paintings which are in line with current aesthetics, as a reference for future mural creations. Therefore, the Theravada Buddhism mural paintings have been widely preserved and spread.

Keyword: Nawakit – Aesthetics, Intertextuality, Mural Painting, Theravada Buddhism, Dai Tribe

วันที่รับบทความ: 6 กรกฎาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 5 กันยายน 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 26 กันยายน 2566

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

จิตรกรรมฝาผนังมีฐานะเป็นตัวกลางสำคัญของวัฒนธรรมทางศาสนาพุทธที่ไม่เพียงเป็นสะพานเชื่อมจิตวิญญาณระหว่างศาสนาพุทธกับผู้ศรัทธาเท่านั้นแต่ยังเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งที่แสดงว่าศาสนาพุทธหลอมรวมเข้ากับชนชาติและท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จิตรกรรมฝาผนังทางศาสนาออกปรดด้วยความหมายแฝงของคติชนวิทยา อุดมไปด้วยคุณค่าทางวัฒนธรรม มีแนวคิดการศึกษาที่เป็นเอกลักษณ์ แสดงสัญลักษณ์ภายนอกของชาติ ตลอดจนเป็นสื่อสำคัญที่ใช้ในการสืบทอดและศึกษาวัฒนธรรมชนชาติ จิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในวัดท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ทางตอนใต้และตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน เช่น ลิบสองปันนา เต๋อหง (Dehong) ซื่อเหมา (Simao) หลินชาง (Linchang) และเขตพื้นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าไต รูปแบบและสไตล์ที่เก่าแก่ที่สุดของจิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทถูกนำเข้ามาจากต่างประเทศ แต่เมื่อเวลาผ่านไปรูปแบบและสไตล์ต่างๆ ได้ผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นจนค่อยๆ ก่อตัวเป็นรูปแบบจิตรกรรมฝาผนังที่มีลักษณะเฉพาะ

วัดม้นใจหลง (Manzailong Temple) หรือวัดบ้านชายหลวงสร้างขึ้นใน ค.ศ. 748 ภายในวัดประกอบด้วยพระอุโบสถ กุฏิและหอกลอง พงศาวดารอำเภอเมืองฮายมีบันทึกที่ชัดเจนว่าวัดแห่งนี้เคยบูรณะมาแล้วทั้งหมด 3 ครั้ง คือครั้งที่ 1 ค.ศ. 1868 จิตรกรชาวไตที่กลับมาจากการเรียนต่อที่ประเทศไทยได้วาดภาพจิตรกรรมฝาผนัง 8 ภาพ ไว้ที่

ด้านนอกกฎี ครั้งที่ 2 ค.ศ.1987 จิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมที่สร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์ชิงได้รับการทาสีใหม่โดยพระวัดมันเล่ย์ (Manlei) ตำบลเมืองแจและจิตรกรพื้นบ้าน Kang Langsai ครั้งที่ 3 ค.ศ.2007 พระอุโบสถและหอกลองถูกสร้างขึ้นใหม่บนพื้นที่เดิม หลังคากระเบื้องเรียบสีดำถูกเปลี่ยนเป็นกระเบื้องเคลือบสีแดงส้ม ส่วนประตูและหน้าต่างไม้แบบดั้งเดิมถูกแทนที่ด้วยหน้าต่างอลูมิเนียมและประตูเหล็กดัด (Yunnan Province, Local Chronicles Compilation Committee of Menghai District, 1997, p. 782) นอกจากนี้ใน ค.ศ.2007 จิตรกรรมฝาผนังภาพพุทธประวัติบริเวณกำแพงด้านในและด้านนอกพระอุโบสถยังได้รับการวาดขึ้นใหม่โดยจิตรกรชาวไทยพุทธทำให้ภายในวัดมันเล่ย์หลงมีทั้งภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่ซึ่งแต่ละภาพล้วนแสดงลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไปตามแต่ละยุคสมัย ด้านนอกกฎีวัดมันเล่ย์หลงมีจิตรกรรมฝาผนังทั้งหมด 8 ภาพ ประกอบด้วย 1) ไตรภูมิ 2 ภาพ เนื้อหากล่าวถึงโลกทั้งสามมักจะถูกรบกวนหรือทำลายโดยปีศาจและผีอยู่เสมอ 2) สวรรค์นรก บรรยายว่าเมื่อทุกคนตายไปแล้วจะต้องผ่านศาลาซึ่งเป็นสถานที่ชี้ชะตากรรมว่าจะได้ขึ้นสวรรค์หรือนรก 3) เจ้าสุธนและนางมโนราห์ บอกเล่าเรื่องราวความรักที่สวงามและสะเทือนใจ 4) เจ้าหงส์ผาคำ เป็นเรื่องราวการชิงหังสทองออกไปตามหาเสด็จแม่และการต่อสู้กับปีศาจ 5) โคตมะออกบวช กล่าวถึงเรื่องราวของพระศรีศากยมุนีก่อนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า 6) พระศรีศากยมุนีแสดงพระธรรมเทศนา แสดงถึงการเผยแผ่พระธรรมเทศนาหลังตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า การโปรดสัตว์และปรินิพพาน 7) ศุภมิตร เล่าถึงฉากการต่อสู้และแผนการของผู้คนที่ลุกขึ้นขับไล่เจ้ากั๋งและอัญเชิญเจ้าศุภมิตรขึ้นครองราชย์ จิตรกรรมฝาผนังทั้งหมดมีเรื่องราวอ้างอิงกับวิถีชีวิตจริงของชนเผ่าไต แสดงให้เห็นภาพฉากชีวิตของการทำงาน การล่าสัตว์ การอาบน้ำและการเดินทาง เป็นต้น ปัจจุบัน วัดมันเล่ย์หลงมีจิตรกรรมฝาผนังที่ยาวที่สุดในสิบสองปันนาและได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี ประติมากรรมและจิตรกรรมภายในวัดสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบศิลปะวัดพุทธที่มีเอกลักษณ์และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า

แม้ว่าจิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทโดยเฉพาะที่วัดมันเล่ย์หลงจะถือเป็นศิลปะที่ “มีชีวิต” และควรค่าแก่การอนุรักษ์ แต่จากการบูรณะและการก่อสร้างวัดพุทธในปัจจุบันส่งผลให้จิตรกรรมฝาผนังที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสูญหายไปมากมาย อีกทั้งการขาดแคลนจิตรกรท้องถิ่นยังทำให้การเลียนแบบจิตรกรรมฝาผนังสมัยใหม่จากต่างประเทศกลายเป็นกระแสนิยมซึ่งเป็นการลดทอนปัจจัยท้องถิ่นหรือรูปแบบดั้งเดิมในการสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนัง นอกจากนี้ จากแนวโน้มของการค้าเชิงพาณิชย์และรูปแบบการบริโภคที่เปลี่ยนไปทำให้กิจกรรมทางศาสนากลายเป็นกิจกรรมทั่วไป ทั้งยังทำให้ภาพจิตรกรรมฝาผนังบนปูนเปื้อนไปด้วยแนวคิดประโยชน์นิยม (Utilitarianism) (Polo, 2001, p. 297) ในยุคใหม่ เมืองใหม่ ภูมิทัศน์ใหม่ ความต้องการใหม่ วัสดุใหม่ แนวคิดใหม่และความเป็นไปได้ใหม่ส่งผลให้จิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงอยากค้นหามาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องเพื่อทำให้จิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้รับการปกป้องฟื้นฟู สืบทอดและสร้างสรรค์ใหม่อย่างยั่งยืนและมั่นคง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษาจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ด้านนอกกฎีวัดมันเล่ย์หลงจากมุมมองด้านทัศนศิลป์และการออกแบบเพื่อเป็นข้อมูลในการเผยแผ่วัฒนธรรมพุทธศาสนานิกายเถรวาท

1.2.2 สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่สอดคล้องกับยุคสมัยและสะท้อนถึงความสมจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย การศึกษาสถานการณ์ทั่วไปของสิบสองปันนา พุทธศาสนานิกายเถรวาทในมณฑลยูนนาน พุทธศาสนานิกายเถรวาทของชนเผ่าไต ขนบธรรมเนียมประเพณีของชนเผ่าไต ตัวอักษรและวรรณกรรมของชนเผ่าไต ศิลปะของพุทธศาสนานิกายเถรวาทและจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกกฎีวัดมันเล่ย์หลง

1.3.2 ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ วัดมันเล่ย์หลง เขตปกครองตนเองชนเผ่าไต ตำบลเมืองแจ (Mengzhe) อำเภอเมืองฮาย (Menghai) จังหวัดสิบสองปันนา (Xishuangbanna) มณฑลยูนนาน (Yunnan) ประเทศจีน

1.3.3 ขอบเขตด้านการออกแบบ คือ การออกแบบผลงานจิตรกรรมสื่อผสม

1.4 ขอบจำกัดการวิจัย

เนื่องจากภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลงมีหลายภาพและถือเป็นจิตรกรรมฝาผนังที่เก็บรักษาไว้ได้ยาวนานที่สุดของจังหวัดสโขงปันนา ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะภาพจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลงเท่านั้น

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และสถานการณ์ทั่วไปของสโขงปันนา วัฒนธรรม ประเพณี วรรณกรรมและตัวอักษรของชนเผ่าไต พุทธศาสนานิกายเถรวาทในมณฑลยูนนาน ศิลปะทางพุทธศาสนานิกายเถรวาทในชนเผ่าไตและจิตรกรรมฝาผนังวัดม้นใจหลง โดยทำการศึกษาข้อมูลจากหนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ต วิทยานิพนธ์และเอกสารทางวิชาการ

2.2 ลงพื้นที่ศึกษาจิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทและการวิจัยเนื้อหาจิตรกรรมฝาผนังที่วัดม้นใจหลง

2.3 สัมภาษณ์และสอบถามข้อมูลผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพุทธศาสนานิกายเถรวาทและจิตรกรรมฝาผนังวัดม้นใจหลง

2.4 การวิจัยศิลปะและการวิจัยสัญลักษณ์ด้วยการวิเคราะห์เอกลักษณ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลง ประกอบด้วย เนื้อหาภาพ เอกลักษณ์เฉพาะ เทคนิคการวาดภาพ รูปแบบภาพ การจัดองค์ประกอบภาพ สี สัน ลักษณะตัวละครและสถาปัตยกรรมที่อยู่ในภาพ

2.5 สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่สอดคล้องกับความเชื่อของพุทธศาสนานิกายเถรวาทโดยใช้แนวคิด เทคนิคการสร้างสรรค์และวัสดุอุปกรณ์ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลง

ในช่วงกลางศตวรรษที่ 9 พุทธศาสนานิกายเถรวาทได้เผยแผ่มายังชนเผ่าไตที่อาศัยอยู่ในเขตชายแดนมณฑลยูนนานผ่านเส้นทางสายไหมทางใต้จนเกิดเป็นการบรรจบกันทางวัฒนธรรมอย่างคาดไม่ถึง พื้นที่ทางศาสนาของพุทธศาสนานิกายเถรวาทในมณฑลยูนนานมีพรมแดนติดกับประเทศพม่า ลาวและไทย อีกทั้งยังเป็นเส้นทางหลักที่เผยแผ่พุทธศาสนานิกายเถรวาทจากประเทศจีนไปยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอินเดีย ชนเผ่าไตที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เหล่านี้มีภาษา ประเพณีและความเชื่อทางศาสนาเหมือนกันกับประเทศเพื่อนบ้านหรือผู้ที่นับถือศาสนาเซนในประเทศไต้หวันและชาวไตที่อาศัยอยู่ข้ามพรมแดน ตลอดจนมีการแต่งงานกันระหว่างชนชาติจีนต่อมากลายเป็นการติดต่อที่ใกล้ชิดและผูกพัน จากกระบวนการเผยแผ่ศาสนาพุทธที่ยาวนานทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่าไตและวัฒนธรรมพุทธศาสนานิกายเถรวาทมาบรรจบปะทะ แลกเปลี่ยนและผสมผสานระหว่างสองวัฒนธรรมจนในที่สุดเกิดเป็นวัฒนธรรมชนเผ่าไตที่สุกอมและสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น (Yunhua, 2001)

วัดม้นใจหลง (Man Zai Long temple) ตั้งอยู่ในตำบลเมืองแจ อำเภอมืองฮาย จังหวัดสโขงปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน จิตรกรรมฝาผนังบนกำแพงภายนอกกุฏิวัดม้นใจหลงคือภาพวาดฝาผนังที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปะมากที่สุดชิ้นหนึ่ง ทั้งยังเป็นผลงานที่มีเอกลักษณ์ตามแบบฉบับวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนเผ่าไต โบราณวัตถุทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในขณะนั้นแต่ยังมีภูมิหลังพิเศษที่อุดมไปด้วยความหมายของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศตะวันออกและตะวันตก เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 2014 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้คณะผู้แทนพระองค์ไปในการพระราชทานไตรจีวร (กาสาฬพัศตร์) 87 ชิ้น สิ่งของและเงินซ่อมแซมวัดจำนวน 54,470 หยวนให้แก่วัดม้นใจหลงเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช 87 พรรษา การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดังกล่าวทำให้คนไทยและคนยูนนานมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นพร้อมทั้งเป็นการส่งเสริมความร่วมมือในด้านอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยในระยะกลางและระยะยาว ในการนี้ Lu Yonghe รองผู้ว่าราชการจังหวัดสโขงปันนาได้กล่าว

สุนทรพจน์ว่า “ปัจจุบัน จังหวัดสิบสองปันนามีวัดพุทธ 587 แห่ง เจดีย์ 215 องค์ พระสงฆ์ 3,365 รูป และผู้นับถือศาสนาพุทธประมาณ 360,000 คน พุทธศาสนิกายเถรวาทมีส่วนสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีทางชาติพันธุ์ ความมั่นคงทางสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจในจังหวัดสิบสองปันนา” (The Thai delegation went to Man Zai Long Buddhist Temple in Mengzhe city to donate the set of monk's robes, 2014)



ภาพที่ 1 วัดม้นใจหลง

จิตรกรรมฝาผนังวัดม้นใจหลงเป็นวิธีการสื่อสารอย่างหนึ่ง มีหน้าที่ในการนำเสนอเนื้อหาในพระไตรปิฎกและมุมมองทางปรัชญาของศาสนาพุทธมาแสดงเป็นภาพวาดในลักษณะที่เข้าใจง่ายโดยเนื้อหาของภาพวาดจะไม่ได้จำกัดเฉพาะแค่เรื่องพุทธประวัติเท่านั้นแต่ยังสะท้อนถึงมหากาพย์และคติชนของชนเผ่าไตด้วย จิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ยุคคือยุคแรก ยุคศตวรรษที่ 1940 และยุคร่วมสมัย ในยุคแรกจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตจะเป็นภาพเขียนสีเดียวและส่วนใหญ่วาดด้วยเส้นหมึก ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 หลังจากเปิดทางหลวงยูนนาน-พม่าทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทั้งภายในและภายนอกอย่างเข้มข้นจนก่อให้เกิดการพัฒนาภาพจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไต ปัจจุบันจิตรกรรมฝาผนังวัดม้นใจหลงที่ยังคงหลงเหลืออยู่มียุคสมัยที่แตกต่างกันและมีสไตล์ที่ไม่เหมือนกัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 สถานที่คือ

1. ผนังด้านในและด้านนอกพระอุโบสถหลังใหม่เป็นภาพที่วาดโดยจิตรกรชาวไทยเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ.2007 ถึงเดือนพฤษภาคม ค.ศ.2008 รวมใช้เวลาวาดทั้งสิ้น 9 เดือน สไตล์ของภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังเป็นแบบไทย มีการใช้เส้นและสีที่ละเอียดอ่อนมาก เนื้อหาภาพจิตรกรรมฝาผนังประกอบด้วยเรื่องราวของพระศรีศากยมุนี สวรรค์นรก เป็นต้น ตัวละคร เครื่องแต่งกายและลักษณะสถาปัตยกรรมในภาพวาดส่วนใหญ่มีรูปแบบแบบไทย ในหนึ่งภาพเล่าเรื่องหนึ่งเรื่อง และภาพวาดมีขนาดค่อนข้างใหญ่ วัสดุที่ใช้วาดภาพทั้งหมดจิตรกรชาวไทยเป็นผู้นำมาจากประเทศไทยซึ่งมีความคงทน ไม่หลุดง่ายและไม่เปลี่ยนสี



ภาพที่ 2 จิตรกรรมฝาผนังด้านในพระอุโบสถหลังใหม่

2. ผนังด้านในกุฏิเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังสไตล์อินเดีย เนื้อหาของภาพจิตรกรรมฝาผนังคือเรื่องเจ้าศรีธาดุและพระเวสสันดรซึ่งเป็นภาพวาดที่เลียนแบบมาจากหนังสือภาพของประเทศพม่าและวาดโดยพระวัดมณีเจ้หลง



ภาพที่ 3 จิตรกรรมฝาผนังด้านในกุฏิ

3. ผนังด้านนอกกุฏิเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีเนื้อหาหลากหลาย องค์ประกอบครบถ้วน ตัวละครมากมาย และฉากหลังอลังการ ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับสวรรค์นรก ไตรภูมิ นิทานพื้นบ้านและพุทธประวัติ



ภาพที่ 4 จิตรกรรมฝาผนังด้านนอกกุฏิเรื่องเจ้าสุธนและนางมโนราห์

3.2 การวิเคราะห์ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลง

ปัจจุบันจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลงยังคงได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี มีทั้งหมด 8 ภาพ มีขนาดความยาวรวมทั้งสิ้น 182x258 ซม. เนื้อหาภาพแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ 1) สวรรค์นรกและไตรภูมิมีเนื้อหากล่าวถึงเรื่องกรรมและการส่งเสริมความดีลงโทษความชั่ว 2) นิทานพื้นบ้านของชนเผ่าไตมีเนื้อหาสรรเสริญความจงรักภักดี การแสวงหาความยุติธรรมและการทำความดี 3) พุทธประวัติที่สรรเสริญชีวิตอันยิ่งใหญ่ของพระศรีศากยมุนี

3.2.1 การวิเคราะห์เนื้อหาภาพ

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง “เจ้าสุธนและนางมโนราห์” เจ้าสุธนเป็นบทกลอนขนาดยาวที่บรรยายเรื่องราวความรัก ความงามและความประทับใจ

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์จิตรกรรมฝาผนังภาพเจ้าสุธนและนางมโนราห์

การวิเคราะห์จิตรกรรมฝาผนังภาพเจ้าสุธนและนางมโนราห์		
รูปภาพ	ลักษณะภาพ	ความหมาย
	เจ้าสุธนสารภาพรักกับนางมโนราห์	เจ้าสุธนได้พบกับนางมโนราห์ทั้งสองร่วมกันสร้างความรักที่สวยงามและพระสุธนได้พานางมโนราห์กลับเมืองปัญจาลนครด้วยกัน
	นางมโนราห์ถูกจับไล่ออกจากวัง	กษัตริย์เมืองปัญจาลนครสั่งให้จับไล่ นางมโนราห์ออกจากวัง
	เจ้าสุธนแอบหนีออกจากวัง	เจ้าสุธนแอบหนีออกจากวังในตอนกลางคืนเพื่อมาพบกับนางมโนราห์
	เจ้าสุธนได้กลับมาพบกับนางมโนราห์อีกครั้ง	เมื่อท้าวทุมราชและนางมโนราห์รู้ว่าเจ้าสุธนเดินทางมาถึงเขาไกรลาส ท้าวทุมราชได้ส่งคนออกไปทสอับไหวพริบเจ้าสุธน เจ้าสุธนได้ชักชวนขึ้นมาแล้วยังขึ้นไปบนท้องฟ้า

(Yang, 2022)

3.2.2 การวิเคราะห์เอกลักษณ์เฉพาะ

จิตรกรรมฝาผนังมีประวัติศาสตร์ยาวนาน เป็นศิลปะที่มีสีสัน เปิดกว้างให้กับคนทั่วไป เป็นสาธารณะและสามารถตอบสนองต่อความรับผิดชอบทางสังคมได้ จิตรกรรมฝาผนังเป็นรูปแบบทางวัตถุและเป็นผลผลิตที่มาจากอุดมการณ์ในระดับจิตวิญญาณ จิตรกรรมฝาผนังไม่เพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งปลูกสร้างแต่ยังเป็นผลงานศิลปะที่มีคุณค่าทางจิตวิญญาณ นับตั้งแต่สมัยโบราณจิตรกรรมฝาผนังคือ “การสั่งสอนเพื่อช่วยเหลือผู้คน” จวบจนปัจจุบันข้อมูลที่ถูกสร้างและถ่ายทอดยังคงมีบทบาทต่อการศึกษาและให้ความรู้

3.2.3 การวิเคราะห์เทคนิคการวาดภาพ

การระบายสีภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลวงส่วนใหญ่จะใช้พู่กันวาดโครงร่างแล้วเกลี่ยสีให้เรียบ ภาพวาดบางชิ้นเน้นการวาดเส้นและใช้สีที่เรียบง่าย บางชิ้นเน้นการลงสีเข้าไปเข้ามาคล้ายกับงานพู่กันทาสี “งานพู่กันทาสี” หมายถึงวิธีการลงสีแบบเข้ม ส่วนใหญ่เป็นสีจากแร่ธรรมชาติและผงสี ภาพวาดแบบนี้จะใช้การทาสีเป็นหลัก มีสีเข้ม ดงามและทึบหนา สีเข้มใช้วิธีการย้อมสีและทาทับกันหลายครั้งโดยการทาสีแต่ละครั้ง สีจะถูกทาลงบางๆ และทาซ้ำกันหลายครั้งจนหนา

3.2.4 การวิเคราะห์รูปแบบภาพ

จิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลวงมีลายเส้นที่หนาแตกต่างกัน ชัดเจน เส้นทึบ เรียบง่ายและใช้วิธีการที่กระชับรัดกุมเพื่อสร้างตัวละครที่สดใส สะท้อนบุคลิกที่มีเอกลักษณ์ประจำชาติ มีรสชาติท้องถิ่นที่เข้มข้นและแสดงให้เห็นรูปแบบเฉพาะของจิตรกรรมฝาผนังวัดพุทธของชนเผ่าไต จิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลวงมีสไตล์แบบชนเผ่าไตดั้งเดิม ในแง่ของรูปแบบศิลปะถึงแม้ว่าจะเป็นภาพวาดที่ได้รับอิทธิพลมาจากต่างประเทศ แต่ได้ค่อยๆ พัฒนาและเปลี่ยนแปลงจนมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นของตัวเองที่แตกต่างจากจิตรกรรมฝาผนังของประเทศไทยและพม่า อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมอันน้อยมาก ดังนั้นจิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลวงจึงเป็นภาพวาดบนฝาผนังที่ค่อยๆ ก่อตัวขึ้นจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมต่างประเทศกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

นอกจากข้อจำกัดด้านเนื้อหาของภาพวาดแล้ว การจัดองค์ประกอบภาพ การลงสีและโครงร่างของจิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลวงล้วนไม่มีข้อจำกัดแบบดั้งเดิม จุดเด่นโดยรวมแสดงถึงความเป็นอัตนัยที่แข็งแกร่ง ภาพวาดมีโทนสีสดใส ใช้เทคนิคแบบง่ายๆ มีการจัดองค์ประกอบภาพอย่างอิสระ มีความคิดที่แปลกใหม่ โรแมนติก ประหลาดและบางครั้งเป็นภาพดั้งเดิมที่ผสมผสานกับเนื้อหาที่สมจริงเพื่อแสดงให้เห็นวิถีชีวิตจริงของชนกลุ่มน้อยในจังหวัดสิบสองปันนา มณฑลยูนนานอย่างเต็มที่

3.2.5 การวิเคราะห์การจัดองค์ประกอบภาพ

การจัดองค์ประกอบภาพของภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลวงมีความยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงได้ โครงสร้างภาพไม่กระจัดกระจาย มีมุมมองและจุดสนใจภาพแตกต่างกัน ลายเส้นมีความเป็นอิสระ สมบูรณ์ เป็นจังหวะและแม้ว่าโครงเรื่องจะซับซ้อนแต่เป็นระบบ ภาพแต่ละภาพมีการพัฒนาเนื้อเรื่องอย่างเป็นลำดับขั้นตอนโดยโครงเรื่องสำคัญจะได้รับการถ่ายทอดอย่างเต็มตาด้วยการจัดองค์ประกอบภาพแบบ “ภาพเดียวหลายฉาก” คล้ายกับ “การ์ตูนต่อเนื่อง” (Comic Strips) ตัวละครหลักจะปรากฏบนหน้าจอเดียวกันในหลายตำแหน่งและใช้โครงสร้างภาพแบบ “เส้นโค้ง” ในการค้นหากเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังใช้เส้นโค้งแยกสวรรค์ โลก นรก และใช้โครงสร้างภาพแบบ “รูปร่างเต๋า” เป็นตัวแทนของเทพเจ้าที่ตกลงมาจากฟ้าโดยวิธีการแบ่งฉากที่คล้ายคลึงกันนี้ยังมักพบในจิตรกรรมฝาผนังของประเทศไทยซึ่งในประเทศไทยเรียกว่า “ภาพสินเทา”

3.2.6 การวิเคราะห์โครงสร้างสี

โดยพื้นฐานแล้ว ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดมณีโชติหลวงมีองค์ประกอบสีหลัก ได้แก่ สีขาวและสีหลักที่พบเห็นได้บ่อยยังมีสีแดง สีเหลือง สีดำ สีฟ้าและสีเขียว สีแดงเป็นสีที่แสดงถึงการเคารพบูชาและถูกใช้โดยชนกลุ่มน้อยในมณฑลยูนนาน สีฟ้าและสีดำเป็นสีที่แสดงถึงการชื่นชมบุรุษชนเผ่าไต สีเขียวใช้แสดงสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของชนเผ่าไต และสีเหลืองเป็นสีที่แสดงถึงความมั่งคั่งและความสูงส่งตามประเพณีของชนเผ่าไต (Weiming, 1981) สีพื้นหลังของจิตรกรรม

ผาผนังวัดมณีเจ้หลงส่วนใหญ่มีสีเข้มโดยมักมีสีเขียว-ดำ น้ำเงิน-ดำ แดง-ดำและโทนสีดำนอื่นๆ เป็นหลัก ส่วนห้องสีที่สดใสจะถูกตกแต่งด้วยสีเหลือง ภาพวาดเทพเจ้า พระพุทธเจ้า บุคคลและมารจะมีสีผิวที่แตกต่างกันโดยสีผิวของพระพุทธเจ้าจะเป็นสีขาวส่วนลำตัวสีเหลือง ส่วนบุคคลทั่วไปมีสีน้ำตาลและมารมีสีดำ การเปรียบเทียบวัตถุต่างๆ ในภาพจิตรกรรมผาผนังโดยใช้สีขาวดำ สีอ่อนสีเย็นและขนาดเล็กใหญ่เป็นการทำให้ภาพดูมีชีวิตชีวาและกลมกลืน

3.2.7 การวิเคราะห์ลักษณะตัวละครในภาพจิตรกรรมผาผนัง

จิตรกรรมผาผนังวัดมณีเจ้หลงสื่อถึงบรรยากาศทางศาสนาที่เข้มข้นและผสมผสานความเป็นจริงตามวัตถุประสงคและจินตนาการส่วนบุคคลของจิตรกรเพื่อสะท้อนและพรรณนาถึงสังคมที่แท้จริงในขณะนั้น การแต่งกายและท่าทางของพระศรีศากยัมมุนียังคงรักษาภาพลักษณ์ตามแบบพุทธศาสนานิกายเถรวาทดั้งเดิมไว้ ภาพลักษณ์ของพระพุทธเจ้าทรงประทับนั่ง บนศิระจะจะไม่มีการตกแต่งด้วยลายกันหอย ร่างกายท่อนบนห่มจีวรเผยให้เห็นลำตัวครึ่งหนึ่งและไม่ได้ถูกวาดอย่างเกินจริงเพราะต้องการทำให้ผู้คนได้ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้ามากขึ้น ภาพพระพุทธเจ้าและเทพเจ้าส่วนใหญ่จะไม่มี การแสดงสีหน้าแต่จะใช้มือและการเคลื่อนไหวแสดงความรู้สึก และต้นโพธิ์ที่อยู่ด้านหลังพระพุทธเจ้าถูกเปลี่ยนเป็นต้นไม้สีเขียวขนาดใหญ่ที่นิยมปลูกในเขตชนเผ่าไต ตัวละครในภาพจิตรกรรมผาผนังวัดมณีเจ้หลงส่วนมากจะถูกวาดหันด้านข้าง เช่น ตัวละครที่อยู่ในท่ายืนแม้ว่าร่างกายจะหันมาด้านหน้าแต่ใบหน้าและร่างกายท่อนล่างก็ยังคงหันด้านข้างซึ่งเป็นการนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสง่างาม เป็นต้น ตัวละครที่เป็นผู้หญิงจะสวมเสื้อแขนยาวป้ายหน้าแบบล้านนา ท่าทางสง่างาม มีรูปร่างผอมเพรียวและขอบมดผมเป็นมวยอยู่บนศิระ หากเป็นหญิงชาวไตที่แต่งงานแล้วจะมีผ้าคลุมไหล่และสวมเสื้อผ้าสีเข้ม แต่หากเป็นหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานจะสวมเสื้อผ้าสีอ่อน เช่น สีขาวอ่อน สีเหลืองอ่อน เป็นต้น ส่วนผู้ชายจะมีรอยสัก สวมผ้าโพกศีรษะ เปลือยกายท่อนบนและสวมกางเกงขาสั้นซึ่งเป็นการพรรณนาถึงขนบธรรมเนียมการสักยันต์ของชนเผ่าไตและแสดงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ลึกซึ้ง โดยรวมแล้วตัวละครในภาพวาดจะอาศัยการเคลื่อนไหวเพื่อแสดงอารมณ์ให้กับภาพวาดและ ไม่กำหนดลักษณะการแสดงออกที่เป็นรูปแบบเฉพาะ ภาพวาดมารจะมีลำตัวขนาดใหญ่เพื่อทำให้ผู้ชมรู้สึกหวาดกลัว รูปร่างของมารแสดงลักษณะเกินจริง ผิดรูปและแสดงอรรถรสของภาพการ์ตูน จิตรกรรมผาผนังรูปแบบนี้ดูไร้เดียงสาแต่มีลักษณะเฉพาะของศิลปะพื้นบ้าน สะท้อนบรรทัดฐานการสร้างแบบจำลองพื้นบ้านและรสนิยมทางสุนทรียศาสตร์ที่โดดเด่น ในจิตรกรรมผาผนังวัดมณีเจ้หลงยังมีตัวละครบางตัวที่สวมมงกุฎแบบชนเผ่าไตซึ่งคล้ายกับการโพกผ้าบนศีรษะแบบพม่า ภาพจิตรกรรมผาผนังตอนที่พระสงฆ์และคฤหัสถ์มองดูสุริยสังขารของพระศรีศากยัมมุนีและการจัดพิธีศพเพื่อระลึกถึงบุญคุณของพระพุทธเจ้า ในภาพนี้จะมีตัวละครหลายตัวบนหน้าจอแต่ส่วนใหญ่จะวาดเป็นภาพร่างกายส่วนบนหรือส่วนหัวเท่านั้นและมีท่าทางการแสดงออกที่เศร้าหมอง (Qionghua, 2007)

3.2.8 การวิเคราะห์ลักษณะสถาปัตยกรรมในภาพจิตรกรรมผาผนัง

สถาปัตยกรรมที่อยู่ในภาพวาดแสดงถึงบทบาทของสถานที่โดยไม่คำนึงถึงอัตราส่วนที่แท้จริงของสถาปัตยกรรมและคน โดยรวมแล้วภาพจิตรกรรมผาผนังวัดมณีเจ้หลงคือการแสดงรูปแบบชีวิตจริงและขนบธรรมเนียมของชนเผ่าไตอย่างเข้มข้น เจดีย์และบ้านไม้ไผ่ของชนเผ่าไตมีลักษณะเป็นศาลาหลังคาทรงแหลม (Feng et al., 1995)

3.3 การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมเพื่อฟื้นฟู

จากการศึกษาและวิเคราะห์ภาพจิตรกรรมผาผนังที่อยู่บริเวณด้านนอกกุฏิวัดมณีเจ้หลงทั้ง 8 ภาพ ทำให้ผู้วิจัยค้นพบวิธีการฟื้นฟูและนำเสนอผลงานในรูปแบบจิตรกรรมร่วมสมัยที่สอดคล้องกับสุนทรียศาสตร์และเข้าใจง่ายโดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

3.3.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการออกแบบ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ กระดาษสาของชนเผ่าไต สีอะครีลิคและกรอบรูป



ภาพที่ 5 กระดาษสาของชนเผ่าไต

3.3.2 แรงบันดาลใจในการออกแบบ

การพัฒนาทางสังคมในปัจจุบันทำให้ผู้คนตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ ในบรรดาจิตรกรรมฝาผนังวัดพุทธนิกายเถรวาทที่จังหวัดสโขงปันนา ภาพที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือภาพจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่บริเวณด้านนอกกุฏิวัดมันใจ่หลง ตำบลเมืองแจ อำเภอมืองฮาย จิตรกรรมฝาผนังนี้ไม่เพียงเป็นพยานวัตถุที่แสดงถึงประวัติศาสตร์อันยาวนานของจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตในบริเวณนี้ แต่ยังแสดงถึงจิตรกรรมฝาผนังในท้องถิ่นที่มีเทคนิคการสร้างสรรค์ระดับสูง จิตรกรรมฝาผนังที่อยู่บริเวณด้านนอกกุฏิวัดมันใจ่หลงทั้ง 8 ภาพ ไม่เพียงสื่อถึงบรรยากาศทางศาสนาที่เข้มข้น แต่ยังแสดงความเป็นจริงตามวัตถุประสงค์และจินตนาการเชิงอัตวิสัยของจิตรกรด้วย ดังนั้นวัตถุที่ปรากฏอยู่บนจิตรกรรมฝาผนังจึงเป็นภาพสะท้อนและพรรณนาถึงสังคมที่แท้จริง รวมถึงเป็นการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจของผู้คนที่มีความศานผ่านการแสดงภาพจากจินตนาการในลักษณะที่เกินจริง ปัจจุบันจิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทของชนเผ่าไตกำลังจะสาบสูญไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการป้องกันและฟื้นฟู ตลอดจนสืบทอดและสร้างสรรค์ใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและทำให้จิตรกรรมฝาผนังพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมั่นคง

3.3.3 การออกแบบแบบร่าง

จากการวิเคราะห์ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่บริเวณด้านนอกกุฏิวัดมันใจ่หลงทั้งหมด ผู้วิจัยคิดว่าเนื้อหาภาพที่ถือเป็นตัวแทนภาพจิตรกรรมฝาผนังได้ดีและมีเอกลักษณ์มากที่สุดคือ “วรรณกรรมพื้นบ้าน” เพราะมีพื้นฐานมาจากบทกวี เรื่องเล่าและตำนานที่แพร่หลายในหมู่ชาวไต จิตรกรรมฝาผนังในวัดมันใจ่หลงเกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้านมีต้นกำเนิดมาจากผลงานวรรณกรรมพื้นบ้านในสมัยพระยาเจือง ผลงานส่วนใหญ่เผยให้เห็นถึงความโหดร้ายของชนชั้นปกครอง สรรเสริญจิตวิญญาณการต่อต้านของประชาชน ชื่นชมคุณธรรมและความกล้าหาญ แสดงความปรารถนาที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของผู้คน ความรักที่มั่นคงและมิตรภาพที่จริงใจ เป็นต้น



ภาพที่ 6 ภาพจิตรกรรมเจ้าสุธนและนางมโนราห์

เจ้าสุธนเป็นบทกลอนขนาดยาวที่บรรยายเรื่องราวความรัก ความงดงามและความประทับใจ เนื้อหาในภาพที่ 6 กล่าวถึง เจ้าสุธนพระราชโอรสของกษัตริย์แห่งเมืองปัญจาลนครได้ไล่ตามกวางสีทองเข้าไปในป่า เมื่อมาถึงทะเลสาบ พระองค์ได้เห็นกนิรี 7 นางซึ่งเป็นธิดาของท้าวทุมราชกำลังอาบน้ำอยู่จึงเกิดตกหลุมรักนางมโนราห์ธิดาองค์สุดท้ายตั้งแต่แรกเห็น เจ้าสุธนได้แอบสร้างกระท่อมไม้ไผ่ไว้ริมทะเลสาบเมื่อพวกนางกนิรีบินมาที่ทะเลสาบอีกครั้งได้ถอดเครื่องประดับกับปีกหางลงวางไว้และพากันเล่นน้ำสนุกสนาน เจ้าสุธนได้เข้าไปหานางมโนราห์และแสดงความรักที่ตนมีต่อนางจากนั้นได้พานางกลับไปยังเมือง ปัญจาลนครและจัดพิธีอภิเษกสมรสอย่างยิ่งใหญ่ ต่อมาเกิดสงครามชายแดนทำให้เจ้าสุธนต้องเดินทางไปปราบข้าศึกแต่ทันทีที่เจ้าสุธนทิ้งภรรยาไปออกรบ บุโรหิตผู้ดูแลด้านพิธีกรรมของเมืองปัญจาลนครได้ใส่ร้ายนางมโนราห์ต่อหน้าพระบิดาของเจ้าสุธนว่านางมโนราห์เป็น “ปีศาจ” และจะนำหายนะมาสู่เมืองนี้ พระบิดาทรงหลงเชื่อและตัดสินใจประหารชีวิตนางมโนราห์ลูกสะใภ้ แต่ก่อนที่นางมโนราห์จะถูกเผาบนเสา นางได้กราบทูลขอสวมปีกหางและร่ายกายกลายเป็นครั้งสุดท้าย เมื่อร่ายเสร็จนางได้กล่าวคำอำลากับผู้คนในเมืองปัญจาลนครและบินหนีกลับเขาไกรลาสบ้านเกิดของนางในทันที เมื่อสงครามจบลงเจ้าสุธนได้เดินทางกลับเมืองปัญจาลนครมาพร้อมกับชัยชนะแต่เมื่อได้ยินข่าวเรื่องนางมโนราห์ก็รู้สึกเศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างมาก พระบิดาทรงเรียกสาวสวยทั้งหลายทั่วเมืองมาให้เจ้าสุธนเลือกเป็นภรรยาใหม่แต่ในใจของเจ้าสุธนเฝ้ามองนางมโนราห์เพียงคนเดียวเท่านั้นและพระองค์ได้ตั้งพระทัยแน่วแน่ที่จะออกตามหานางมโนราห์ เจ้าสุธนเสด็จออกจากวังและเดินทางตามหาภรรยาเป็นเวลา 999 วันโดยได้รับความช่วยเหลือจากลิง พญานาคและนกยักษ์ หลังจากผ่านความยากลำบากและอันตรายมามากมายในที่สุดเจ้าสุธนก็เดินทางมาถึงเขาไกรลาสบ้านเกิดของนางมโนราห์ ท้าวทุมราชต้องการทดสอบไหวพริบของบุตรเขยจึงได้สร้างกำแพงหินสามชั้นตอกด้วยตะปูเหล็กและให้เจ้าสุธนเปิดเข้ามาให้ได้ เจ้าสุธนได้เข้ามาและยิงธนูใส่กำแพงหินเสียงดังราวกับฟ้าผ่าจนกำแพงหินพังทลายลง ท้าวทุมราชทรงดีใจยิ่งนักและให้ทั้งสองได้อยู่ครองคู่กัน ต่อมาเจ้าสุธนได้พานางมโนราห์ไปอำลาพ่อตาแม่ยายและราชกุมารเขาไกรลาสเพื่อเดินทางกลับไปเป็นกษัตริย์ที่เมืองปัญจาลนครทำให้เมืองปัญจาลนครอุดมสมบูรณ์และสงบสุข (Feng et al., 1995, pp. 400-483)

4. อภิปรายผล

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ด้านหนึ่งมาจากปัจจัยภายในที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม อีกด้านหนึ่งคือปัจจัยภายนอกที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม เช่น การอพยพ การติดต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ และการเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เป็นต้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจำเป็นต้องศึกษาการเปลี่ยนแปลงภายในสังคมจากมุมมองของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ การสืบทอดจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตเกิดจากการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นและการสั่งสมประสบการณ์ โดยเริ่มต้นมาจากการไม่มีตัวอักษรสู่การมีตัวอักษรเป็นของตนเอง จากภาษาสู่การปฏิบัติ จากการย้ายถิ่นสู่การตั้งถิ่นฐาน และจากประเพณีสู่อารยธรรม ผลลัพธ์ของอารยธรรมทั้งหมดได้ถูกรวบรวมไว้ในจิตรกรรมฝาผนังเพื่อสะท้อนประวัติศาสตร์และความทรงจำของผู้สืบทอดจิตรกรรมฝาผนัง จนต่อมาก่อตัวเป็นวัฒนธรรมจิตรกรรมฝาผนังแบบดั้งเดิมที่มีลักษณะเฉพาะของชนเผ่าไต

จากสังคมดั้งเดิมสู่สังคมสมัยใหม่ จากอาชีพล่าสัตว์สู่การทำนา จากไม่มีตัวอักษรสู่การมีตัวอักษรเป็นของตนเอง และจากครอบครัวใหญ่สู่ครอบครัวเล็ก จะเห็นได้ว่าชนเผ่าไตผ่านการพัฒนาทางประวัติศาสตร์และกระบวนการทางอารยธรรมที่หลากหลาย หลังจากพุทธศาสนานิกายเถรวาทเผยแผ่เข้าสู่ชนเผ่าไต ประชาชนชนเผ่าไตเกือบทุกคนเชื่อในศาสนาจนไม่สามารถแยกความเชื่อทางศาสนาออกจากวิถีชีวิตประจำวันของพวกเขาได้ ในสังคมร่วมสมัยแม้ว่าอารยธรรมสมัยใหม่ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต แอปพลิเคชันและสื่อสมัยใหม่อื่นๆ จะส่งผลกระทบอย่างต่อเนื่องต่อการพัฒนาวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่วิถีการสืบทอดวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมก็ยังรักษาความมีชีวิตชีวาและเป็นรูปแบบที่สำคัญของการสืบทอดวัฒนธรรมชนชาติมาโดยตลอด

ปัจจุบัน จิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมของวัดในจังหวัดสิบสองปันนาได้ถูก “ดัดแปลง” หรือ “ทาสีใหม่” ผลงานศิลปะระดับสูงที่เก่าแก่บางชิ้นถูกแทนที่ด้วยจิตรกรรมฝาผนังสมัยใหม่ โดยส่วนใหญ่นิยมใช้ “ปูนแบบใหม่” และทาสีด้วยสีอะคริลิก

ผงสีและสีน้ำมัน เป็นต้น แม้ว่าจิตรกรรมฝาผนังสมัยใหม่จะดูทันสมัยและมีสีสันสดใสแต่ก็สูญเสียความรู้สึกที่เรียบง่ายและความมีชีวิตชีวาแบบดั้งเดิมไป ในมุมมองของการตกแต่ง แม้ว่าจิตรกรรมฝาผนังสมัยใหม่จะถือเป็นที่ยอมรับของทุกคนทั่วไป แต่สำหรับการวิจัยศิลปะแล้วถือว่าเรากำลังสูญเสียศิลปะที่ยอดเยี่ยมไปด้วย จากการขยายตัวและการพัฒนาจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไทจะเห็นได้ว่าการพัฒนาและการสืบทอดศิลปะจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไท รวมถึงการอนุรักษ์ผลงานต่างๆ ล้วนมีความเชื่อมโยงกับศาสนาอย่างแยกไม่ออก พุทธศาสนานิกายเถรวาทประกอบด้วยขนบธรรมเนียม ประเพณีของชนชาติและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ดังนั้นการค้นหา การบันทึก การคัดแยกและการวิจัยไม่เพียงแต่เสริมสร้างแต่ยังเพิ่มคุณค่าให้กับวัฒนธรรมดั้งเดิมด้วย อย่างไรก็ตาม ในขณะที่เรากำลังสืบสานวัฒนธรรมชนชาติ สร้างความภาคภูมิใจในชนชาติของตนเอง ตลอดจนการปกป้องและฟื้นฟูศิลปะจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไท เราไม่เพียงต้องคำนึงถึงลักษณะของศิลปะทางศาสนาเท่านั้น แต่ในเวลาเดียวกันยังต้องเผยให้เห็นความงดงามที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมไทได้อย่างเรียบง่าย และในระดับสูงสุดคือการอนุรักษ์บรรยากาศท้องถิ่นของสังคมไทไว้ให้ได้

ไม่มีสิ่งใดในโลกเหมือนเดิมเพราะสิ่งต่างๆ มักมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์คณบดีวิทยาลัยสงฆ์จังหวัดสโขสง ปันนาว่าวัฒนธรรมชนชาติไทกำลังพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป จิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไทเป็นสมบัติล้ำค่าที่รวบรวมภูมิปัญญาและความสามารถทางศิลปะของชนเผ่าไทเอาไว้ อย่างไรก็ตาม จากการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วของสังคมทำให้จิตรกรรมดั้งเดิมกำลังสาบสูญไปเพราะพวกเขาสูญเสียสภาพการอยู่รอดในสังคม เป็นอาชีพที่เปราะบางและขาดผู้สืบทอด ดังนั้นการแลกเปลี่ยนและการพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องแก้ไขจุดบกพร่องอย่างต่อเนื่องและพัฒนาปรับตัวให้เข้ากับความทันสมัยถึงจะอยู่รอดในสังคมได้ สิ่งที่มีบทบาทสำคัญในการก่อตัวและพัฒนาชนเผ่าไทคือการยอมรับเอกลักษณ์ภายในชนชาติร่วมกันเช่นเดียวกับที่วัฒนธรรมพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้ถูกบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวันของชนเผ่าไทจนเกิดเป็นการยอมรับวัฒนธรรมชนชาติร่วมกัน ดังนั้นการสืบสานและปกป้องพุทธศิลป์อย่างมีสติไม่เพียงเป็นความรับผิดชอบของกรมวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นความรับผิดชอบและภาระผูกพันของพลเมืองชนเผ่าไทและคนจีนทุกคนด้วย

วัฒนธรรมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตร่วมสมัย เจ้าคณะจังหวัดสโขสง ปันนากล่าวว่าการสืบทอดจิตรกรรมฝาผนังกำลังได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ปัจจุบันมีจิตรกรจำนวนน้อยมากที่สามารถสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังได้อย่างเป็นระบบ วัดส่วนใหญ่ในสโขสง ปันนาที่ได้รับการบูรณะและสร้างใหม่จะเชิญจิตรกรจากประเทศพม่าหรือไทยมาช่วยวาดจิตรกรรมฝาผนังหรือบางครั้งวาดโดยพระท้องถิ่นที่เคยไปศึกษาธรรมะในประเทศพม่าหรือไทยซึ่งไม่ได้เรียนการวาดภาพอย่างเป็นระบบมาก่อน ดังนั้นหากเราไม่ช่วยกันสร้างทีมจิตรกรภาพจิตรกรรมฝาผนังก็อาจทำให้เกิดปัญหาการขาดผู้สืบทอดจิตรกรรมฝาผนังอย่างรุนแรงได้ ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นคนจีนที่นับถือศาสนาพุทธคนหนึ่ง ผู้วิจัยจึงสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังในวัดม่านใจหลงเพื่อฟื้นฟูและปกป้องทรัพยากรทางวัฒนธรรมของประเทศชาติและทำให้จิตรกรรมฝาผนังสามารถเป็นส่วนหนึ่งในสังคมร่วมสมัยได้ จากการดำเนินการออกแบบจิตรกรรมของผู้วิจัยพบว่า

4.1 จิตรกรรมร่วมสมัยที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ขึ้นในครั้งนี้สามารถตอบสนองสุนทรียภาพของผู้คนในปัจจุบัน ทำให้การสร้างสรรคผลงานศิลปะมีวิสัยทัศน์ที่กว้างขึ้น ตลอดจนทำให้ศิลปวัฒนธรรมและจิตรกรรมฝาผนังของศาสนาพุทธนิกายเถรวาทของชนเผ่าไทในมณฑลยูนนานได้รับการเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง

4.2 วิธีแห่งการวาดภาพมีทั้งข้อดีและข้อเสียในตัวเอง ในกระบวนการเผยแพร่วัฒนธรรมด้วยจิตรกรรมย่อมมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง แต่ถือเป็นวิธีการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมให้ผู้คนได้เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมได้ดีขึ้นและง่ายขึ้นด้วยการมองภาพ

4.3 การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรมทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมต้องปรับเปลี่ยนและปรับตัวให้เข้ากับการพัฒนากระบวนการที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้จิตรกรรมฝาผนังยังคงมีชีวิตชีวาและสามารถสืบทอดและดำเนินต่อไปได้

4.4 การสืบทอดจิตรกรรมฝาผนังด้วยภาพจิตรกรรมร่วมสมัยที่เหมาะสมจะสามารถบรรเทาปัญหาการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ยกระดับจิตรกรและยังเป็นวิธีการที่เอื้ออำนวยต่อการรวบรวมและจัดเรียงเนื้อหาของภาพจิตรกรรมฝาผนังใหม่ให้เข้าใจง่ายและดึงดูดความสนใจของผู้คน เสริมสร้างและเพิ่มคุณค่าให้กับวัฒนธรรมชาติและวัฒนธรรมชาวพุทธ อันส่งผลให้วัฒนธรรมไทยและมรดกวัฒนธรรมทางศาสนาพุทธสามารถได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

กระบวนการของจิตรกรรมร่วมสมัยที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้รับแรงบันดาลใจและอ้างอิงมาจากเนื้อหาภาพจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่บริเวณด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลงทั้ง 8 ภาพ จากการวิเคราะห์ภาพทั้งหมดผู้วิจัยคิดว่าเนื้อหาภาพที่ถือเป็นตัวแทนภาพจิตรกรรมฝาผนังได้ดีและมีเอกลักษณ์มากที่สุดมี 3 ประเภทคือ 1) สวรรค์นรกสะท้อนถึงผลแห่งการกระทำ 2) วิถีชีวิตในราชสำนักศักดินาสะท้อนวิถีชีวิตชีวิตของขุนนางศักดินาที่อาศัยอยู่ในวัง 3) พุทธประวัติเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระศรีศากยมุนี เทคนิคในการสร้างสรรค์ ได้แก่ การออกแบบผลงานจิตรกรรมสื่อผสมที่มีสีสัน รูปแบบภาพ เทคนิคการสร้างสรรค์และวัสดุอุปกรณ์ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 แม้ว่าภาพจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลงในปัจจุบันจะไม่ใช้ภาพต้นฉบับเดิมแต่โดยพื้นฐานแล้วยังคงรักษารูปลักษณะดั้งเดิมของจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตในสมัยราชวงศ์ชิงไว้ซึ่งผู้คนสามารถชื่นชมและศึกษาลักษณะจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏได้ ภาพจิตรกรรมฝาผนังไม่ได้เป็นเพียงมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่จับต้องได้เท่านั้น แต่ยังเป็นความมั่งคั่งทางจิตวิญญาณอันล้ำค่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคมและศิลปะอีกด้วย ดังนั้น การปกป้องจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ด้านนอกกุฏิวัดม้นใจหลงไม่ได้เป็นเพียงความรับผิดชอบของกรมวัฒนธรรมเท่านั้นแต่ยังเป็นการรับผิดชอบต่อและภาระผูกพันของรัฐบาลและพลเมืองทุกคน อย่างไรก็ตามการปกป้องภาพจิตรกรรมฝาผนังควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังด้วย

5.2 แนวคิดในการมองโลก ที่คนคิดต่อชีวิตและค่านิยมของคนต่างกันจึงทำให้เกิดการยอมรับไม่เหมือนกัน แม้ว่าในการสืบทอดวัฒนธรรมจะไม่มีวิธีการที่เฉพาะเจาะจงแต่ในบริบทร่วมสมัยได้ทำให้เรามีทางเลือกมากขึ้นในการถ่ายทอดข้อมูลผ่านสื่อต่างๆ ดังนั้นสิ่งที่เราต้องทำคือค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นกับการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมในยุคใหม่ ค้นหาข้อดีของกันและกันและสร้างบทสนทนาระหว่างอดีตกับปัจจุบันเพื่อให้จิตรกรรมฝาผนังได้รับการสืบทอดต่อไป

5.3 หน่วยงานรัฐบาล เอกชนและสถานศึกษาควรร่วมมือกันจัดนิทรรศการศิลปะและวัฒนธรรมเพราะจะสามารถดึงดูดศิลปินจำนวนมากขึ้นให้เข้าร่วมในการสืบทอดวัฒนธรรมชาติ นอกจากนี้การจัดโครงการทางวัฒนธรรม การจัดแสดงผลงานและการแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตยังสามารถปลูกจิตสำนึกของผู้คนให้ปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากความพยายามในการค้นคว้าและศึกษาของคนส่วนใหญ่จะทำให้ภาพจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตได้รับการเก็บรักษาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5.4 เพื่อสนับสนุนให้เกิดกลุ่มพิทักษ์และสืบทอดมรดกวัฒนธรรม เราควรเผยแพร่ภาพจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตผ่านรูปแบบสื่อที่ทันสมัยต่างๆ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน วิดีโอ ดนตรี เป็นต้น อันจะทำให้ผู้คนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาและกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน

5.5 การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอจะสามารถส่งเสริม พัฒนาและช่วยให้งานสร้างสรรค์ภาพจิตรกรรมฝาผนังชนเผ่าไตมีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น นอกจากนี้การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชนกลุ่มน้อยในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและศิลปะของตนเอง รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้จิตรกรและนักวิชาการกลับมาถิ่นฐานเพื่อพัฒนาความรู้ให้กับคนในท้องถิ่นจะก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่นด้วยการสืบทอดและพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมไทยได้

5.6 สำหรับการศึกษาในอนาคต นักวิจัยควรศึกษาเทคนิคและวิธีการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังโดยละเอียดมากขึ้นเพื่อการอนุรักษ์และต่อยอดในเชิงเทคนิค อีกทั้งยังมีประโยชน์แก่นักวิจัยในการนำเทคนิควิธีการนั้นมาสร้างสรรค์ผลงานของตนเองที่มีคุณลักษณะพิเศษและน่าสนใจมากขึ้น

6. เอกสารอ้างอิง

- Feng, Y., Song, W., & Baoyao, D. (1995). *Dai literature history*. The Nationalities Publishing House of Yunnan.
- Polo, M. (2001). *The travels of Marco Polo* (F. Chengjun, Trans.). Shanghai Bookstore Press.
- Qionghua, W. (2007). *Words in the painting: A commentary on the murals of Chinese Theravada buddhism*. Yunnan University.
- The Thai delegation went to Man Zai Long Buddhist Temple in Mengzhe city to donate the set of monk's robes*. (2014). https://www.ynmh.gov.cn/mzz/62457.news.detail.dhtml?news_id=2867 97
- Weiming, Z. (1981). *Myanmar temple mural paintings in the Dai nationality*. New Arts.
- Yunhua, H. (2001). *The changes of Dai buddhist mural art*. Ethnic Art Studies.
- Yunnan Province. Local Chronicles Compilation Committee of Menghai District. (1997). *Menghai district chronicle*. Yunnan People's Publishing House.